

Bog anmeldelse.

»Beværningslovgivningen og Drikkeondet«.

Beværningslovgivningen og Drikkeondet. To Prisafhandlinger. Af Adolph Jensen, cand. polit., og S. Urdahl, merkantil Konsulent. Udgiven ved Foreningen til Fremme af Søndagens rette Brug. Kbhvn., H. Hagerup. 1895 (167 S.).

I Efteraaret 1893 udsatte »Foreningen til Fremme af Søndagens rette Brug« følgende Prisopgave: »Med kritisk Benyttelse af de rige Erfaringer fra fremmede Lande ønskes en Undersøgelse af, hvad der efter vore Samfundsforhold og paa Grundlag af vor Lovgivning kan udrettes til Indskrænkning af Værtshuslivet og navnlig af Udskænkning af Brændevin og andre stærke Drikke paa Søn- og Helligdage og et dertil sigtende praktisk Forslag«. Efter at Besvarelserne vare blevne bedømte af Prof. Dr. S. Ribbing, Lund, Direktør A. N. Kiær, Kristiania, og Højesteretsassessor Fl. Larsen, Kbhvn., tildeltes første Præmie cand. polit. A. d. Jensen, anden Præmie Konsulent S. Urdahl (Hvalstad, Norge). Disse to Arbejder, der belyse Spørgsmaalet, hvert fra sit Standpunkt, udgøre Indholdet af den foreliggende Bog.

Den største Del af Adolph Jensens Afhandling er optagen af en instruktiv Redegørelse for Udskænkningsvæsenets Regulering i fremmede Lande. Først omtaler han Statsprohibitionen,

saaledes som den kendes i flere nordamerikanske Stater. At umuliggøre Brændevinsdrikning har ganske vist ikke ladet sig iværksætte, allerede af den Grund, at man har maattet tillade Indførsel af Alkoholdrikke, i alt Fald naar den sker i original Emballage og til Importørens eget Forbrug. Den Stat, der er kommen videst, er Maine; desforuden findes »Prohibitions-Systemet« for Øjeblikket i New Hampshire, Vermont, Iowa, Kansas, North Dakota og South Dakota. Foruden disse Stater have endnu en halv Snes Stater haft Systemet.

I Maine gennemførtes Forbudsloven i 1851, og den har — med en kortvarig Afbrydelse i 1856—57 — holdt sig indtil den Dag i Dag. I 1884 optoges den som en Bestanddel af Forfatningen. Loven forbyder: at sælge berusende Drikke (med Undtagelse af Most), — at holde Skænkestue for saadanne Drikke, — at have Beholdninger af Spiritus bestemt til Salg, — at føre Spirituosa, som ere bestemte til Salg fra Sted til Sted i Staten, — at udstede og modtage Salgsordrer paa Spirituosa, — at importere Spirituosa i den Hensigt at sælge det, — at tilvirke andre Spirituosa end Most. Fra disse Bestemmelser undtages dog Salg til medicinsk og teknisk Brug samt til Kunst; saadant Salg sker gennem særlige Agenter, som aarligt beskikkes af de kommunale Myndigheder. Overtrædelser straffes med høje Bøder og Fængsel. Desuden er der fastsat Straf for at færdes i beruset Tilstand paa offentlig Gade.

Har man nu i de nordamerikanske Prohibitionsstater virkeligt opnaaet, hvad man tilsigtede, at trænge Spiritusnydelsen tilbage, at forbedre de økonomiske,

sociale og moralske Tilstande? Eller har man kun faaet et mere eller mindre dødt Lovbud, ulovligt Salg i Stedet for lovligt, ulovligt Drikkeri i Stedet for lovligt? Paalidelige Besvarelser af disse Spørgsmaal er det overordenligt vanskeligt at fremskaffe, fordi de Beretninger, der foreligge om den faktiske Tilstand i Forbudsstaterne, næsten alle ere mere eller mindre tendentiøse. Størst Objektivitet har Forf. fundet hos E. L. Fanshawe: *Liquor Legislation in the United States and Canada* (1894). Efter hvad der her meddeles, uddrages den Slutning, at de Beretninger, der søge at karakterisere de amerikanske Forbudsforsøg som fuldstændigt mislykkede, ikke ere korrekte; — tværtimod maa man erkende, at Forbudssystemet paa sine Steder endog har vundet glimrende Sejre. Det har paa de forskellige Steder virket ganske forskelligt, alt eftersom det har fundet Støtte eller Modstand hos den lokale Øvrighed og hos Befolkningen. Nogle stedlige Embedsmænd have fra deres Distrikter indberettet: »Loven er forbleven et dødt Bogstav«; »Brændevinsforbruget steget stærkt«; »det offentlige Drikkeri vel forsvundet, men det private steget«; »ingen aabne Beværtninger, men nok af Steder, hvor Brændevin kan købes«; »de som før plejede at købe Brændevin glasvis, købe det nu tønnevis«; »Smugkroer værre end før«; »hellere 40 aabne Beværtninger end 20 Smugkroer«; »Mened tager til«; »Drukkenskaben ikke aftaget det mindste«; »Forbudet ikke fordelagtigt i nogen Henseende.« Men andre af de stedlige Embedsmænd have indberettet: »Forbudsloven gennemført næsten bogstaveligt; alle Beværtninger lukkede; Spiritusforbruget aftaget med 99 pCt.; Bankbeholdningerne

dobbelt saa store som før; Skatterne aftagne med 20 pCt.; Forbrydelserne aftagne med 90 pCt.; Fattigdommen aftaget i høj Grad; »Skatterne aftagne med over 50 pCt; kriminelle Tilfælde aftagne med over to Tredjedele; i Stedet for Mangel og Elendighed nu Fred og Overflod«. I den Grad staa Vidnesbyrdene stik imod hverandre. Hvilke ville vi skænke vor Tiltro? Adolph Jensen bemærker: »Skulle vi tro de Vidnesbyrd, som gaa ud paa, at Forbudet har formaaet at bringe Drikfældigheden, Forbrydertallet og Fattigdommen ned til et Minimum, saa maa vi ogsaa tro dem, der erklære, at Forbudet har skabt Menedere, forøget Antallet af de fordærvelige, hemmelige Brændevinshuler og flyttet Drikkeriet fra de offentlige Beværtninger til Hjemmene«. Konklusionen maa sikkert være denne: Forbudssystemet skyder, ligesom overhovedet Totalafholdsbevægelsen, hvorfra det har sit Udspring, over Maalet. »Enhver Foranstaltning, som for at hindre Misbrugen slaar en Bom for selve Brugen, sigter over sit Maal og rammer ikke«.

Det næste System, Hr. Ad. Jensen dvæler ved, er det saakaldte »local-option«-System. Der forstaas derved et System af Lovbestemmelser, hvorved der indrømmes Beboerne i hver By eller Kommune Ret til at afgøre, hvorvidt Salg og Udskænkning af Spiritus skal være tilladt i det paagældende Distrikt. Afgørelsen kan ske enten ved et direkte Referendum eller indirekte ved Beslutning enten af den folkevalgte Kommunalbestyrelse eller af en med dette Formaal særligt valgt Repræsentation. Allerede i 1845 indførtes i New York en Local-Option-Lov, medens Navnet først er brugt i 1868 under den Agitation mod den

frie Brændevinshandel, som føres af »The United Kingdom Alliance« i England. I Praxis findes Systemet anvendt i nogle af de Forenede Stater, i Canada, Norge, Sverig og Finland. I Amerika anvendes fortrinsvis det direkte Veto, i Skandinavien det indirekte. Forøvrigt har Systemet en Mængde Former. Undertiden forlanger Lovgivningen, at større Landomraader, omfattende baade By og Land, paa én Gang skal indtages under Forbudet. Denne Ordning, som naturligvis ofte vanskeliggør Systemets Indførelse, har særligt fundet Anvendelse i de amerikanske Sydstater. Andre Steder kan hver enkelt Kommune indføre Forbudet, uafhængigt af de andre tilgrænsende Territorier. Hvor dette er Tilfældet, og Afgørelsen desuden sker ved Befolkningens direkte Veto, har man Local-Option-Systemet i dets Renhed. Denne Form har den store Mangel, at Forbudet vanskelig bliver effektivt, naar man i ringe Afstand (i Nabokommunen) kan købe Spiritus: det er ganske almindeligt, at de Næringsdrivende i isolerede Forbuds-Byer klage over, at deres Kunder fra Landdistrikterne søge til nærliggende Nabo-byer, hvor der er Udskænkingsfrihed.

Om de i Norge trufne Foranstaltninger henviser vi til Bankdirektør Berners Artikel »Brændevins-Samlagene og Kampen mod Alkoholismen i Norge«, optaget i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1893. Det maa dog tilføjes, at der i Juli 1894 er vedtaget en ny norsk Lov om Salg og Udskænkning af Brændevin. Denne Lov træder i Kraft d. 1. Jan. 1896. Den forhøjer Grænsen mellem Engros- og Detailpartier fra 40 til 250 Liter. Det indirekte Veto afløses af et direkte, saaledes at alle i Kommunen bosiddende Mænd og

Kvinder over 25 Aar have Ret til at deltage i Afstemningen, som sker hemmeligt, om Oprettelsen eller fortsat Drift af Brændevins-Samlag skal tillades. Beslutningen, som gælder for 5 Aar ad Gangen, tages ved almindelig Stemme flerhed af de i Afstemningen deltagende stemmeberettigede Mænd og Kvinder.

I Sverig har ved Lov af 15. Jan. 1855 og Lov af 29. Maj 1885 og 31. Decbr. 1891 Local-Option-Tanken udfoldet sig saaledes, at Kommunerepresentationen har faaet Ret til at forbyde al ikke privilegeret Udkænkning samt Handel med Spiritus i mindre Partier end 250 Liter. Formen er denne, at der til Detailhandel og Beværtning kræves Bevilling, som gælder for højst 3 Aar og udstedes af Landshøvdingen; men en ny Bevilling kan kun meddeles med de folkevalgte Kommunerepræsentanters Samtykke. En hermed analog Fremgangsmaade er foreskrevet for Meddelelse af Bevilling til Handel med Øl og Most. De ældre eksisterende Privilegier ere livsvarige; deres Tal svinder naturligvis ind Aar for Aar, men de spille dog endnu en ret betydelig Rolle. I nyeste Tid har der i Sverig rejst sig en Bevægelse for Indførelse af det direkte Veto, og der blev i Foraaret 1893 forelagt Rigsdagen et Andragende om, at Sagen maatte blive tagen under Overvejelse. Dette Andragende fixerede som det Maal, der burde naas, at alle myndige Mænd og Kvinder skulde have Ret til ved direkte Afstemning at træffe Afgørelse om Forbud mod Spiritushandel indenfor Kommunens Omraade; men noget detailleret Forslag forelaa ikke, og Sagen kom derfor ikke til Afstemning. Et lignende Andragende, som i 1894 er blevet forelagt Rigsdagen, forkastedes i begge Kamre.

Næsten i alle Lande er Tilladelse til Spiritus-Udskænkning som Næring betinget af en Bevilling, der betales enten en Gang for alle eller mod en aarlig Afgift til det Offenlige. Disse Afgifter var oprindelig i Almindelighed blot begrundede i fiskale Hensyn, — man betragtede Spiritus som et godt Skatteobjekt, — men i den senere Tid er man desforuden begyndt at anvende høje Bevillingsgebyrer som Vaaben mod det overhaandtagende Værtshusliv. Her har vi da det tredje System, »high license«-Systemet, der findes i adskillige Lande, saaledes i flere schweiziske Kantoner, hvor almindelige Café'er maa betale 2000 fr. aarligt. Mest udpræget findes dette System dog i endel nordamerikanske Stater. Før 1881 havde man i Amerika betragtet 200 Dollars som en høj Beværtningsafgift, om der end havdes enkelte Exempler paa betydeligt højere Afgifter; — men i det nævnte Aar bestemte en Lov i Nebraska, at Beværtningsbevillinger kun maatte gælde for 1 Aar ad Gangen og skulde betales med mindst 1000 Dollars i Byer paa over 10,000 Indb. og ellers med 500 Dollars. Exemplet blev snart fulgt af andre Stater, og der rejste sig hurtigt en stærk Bevægelse for at faa lokale Forbud eller Statsforbud erstattede af »high license«. Nogle Stater ere gaaede endnu videre end den ovenfor nævnte; der findes endog Exempler paa, at Beværtningsbevillingerne maa betales med 5000—10,000 Dollars, ja endog med 20,000 Dollars aarligt (Siloah i Georgia). I nogle Stater er desuden Øvrighedens Ret til at meddele Bevilling, betinget af, at Andrageren støttes af en vis Mængde af Beboerne (f. Ex. Halvdelen).

Erfaringen bekræfter, hvad man paa Forhaand

maatte antage, at de høje Afgifter indskrænke Beværtningernes Antal. Hr. Ad. Jensen anfører endel Tal, der vise dette, og tilføjer derefter: »Om der vindes noget ved en Reduktion af Beværtningernes Antal, beror naturligvis paa, hvor stor denne Reduktion er. Hvis der i en Gade findes et Udskænkingssted i hvert andet eller tredje Hus, og man ved Indførelsen af high-license kun opnaar at skaffe sig af med Halvdelen af disse Beværtninger, da vil Resultatet rimeligvis blive, at der nu drikkes dobbelt saa meget i de tilbageværende. Men hvis man forhøjer Afgiften, indtil saa mange Beværtninger ere fordrevne, at det bliver forbundet med noget Besvær at søge en saadan, da vil meget være vundet. Drankeren vil maaske finde Beværtningerne omtrent lige saa hyppigt som før, men Lejlighedsdrikkeriet vil sikkert aftage, og den, der uden endnu at være forfalden, er svag overfor den Fristelse, han stadigt har for Øje, vil lettere kunne beherske sin Lyst«. Desuden vil Systemet med de høje Afgifter snarest fordrive de værste Kipper; det vil ogsaa virke henimod en Koncentrering af Beværtningsstederne til Byernes mest befolkede Kvarterer, hvilket vil lette Politikontrollen; det vil endelig bevirke en indbyrdes Kontrol mellem Værtshusholderne: den Mand, der maa betale en svær aarlig Afgift for Tilladelsen til at udskænke Spiritus, vil finde sig opfordret til at vaage over, at Loven ikke omgaas af Folk, som ikke have løst Bevilling. Hr. Ad. Jensen kommer da til det Resultat, at der maa gives Høj-Afgift-Systemet Fortrin fremfor Statsforbuds- og for Lokalforbuds-Systemet. »Det er mere principrigtigt, fordi det ikke tager Sigte paa at ophæve alt Spiritusforbrug, men kun paa at

indskrænke dettes Misbrug og fjerne Fristelsen. Og Erfaringen synes at lære, at Ulemperne ved dette System ere færre og lettere at bekæmpe end de, der følge Forbudssystemerne. Disse Bemærkninger gælde naturligvis ikke, hvor Afgifterne, som i enkelte af de nordamerikanske Stater, ere saa høje, at de faktisk forhindre al legal Beværtningsdrift. Bestemmelser af denne Art sætte altid ondt Blod, og de skabe den samme Demoralisation og de samme Ulemper i Retning af Smughandel og lignende som virkelige Forbudsbestemmelser«.

Hensigten med Indførelsen af høje Bevillingsafgifter for Udsænkingssteder er jo at indskrænke disses Antal. Man kan jo imidlertid ogsaa mere direkte søge at naa dette Maal, nemlig ved at fastslaa et bestemt Maximumsforhold imellem Beværtnings-tallet og Befolkningen. I de Dele af Massachusetts, som ikke have Udsækningsforbud, er det bestemt, at der kun maa findes 1 Udsækningssted for hver 1000 Indbyggere (i Boston er Forholdet dog 1:500). I New Brunswick (Canada) er Reglen den, at der i Byerne kun maa gives 1 Beværtningsbevilling for 250 af de første 1000 Indbyggere, og derefter 1 Bevilling for hver 500 Indb.; i Landkommunerne 1 Bevilling for hver 400 af de første 1200 Indb., og derefter 1 Bevilling for hver 1000 Indb. I Ontario noget lignende Regler. Ogsaa i Holland har man Bestemmelser i denne Retning. — Systemet har omtrent de samme Fordele som high-license-Systemet. En Mangel ved det er det, at det skærer alle Tilfælde over en Kam; det holder sig udelukkende til Folketallet, tager ikke Hensyn til Befolkningstætheden, Bebyggelsesforholdene

osv. Giver man — hvad man flere Steder har gjort — Administrationen Ret til undtagelsesvis at overskride det legale Forholdstal, nemlig naar en særlig »Trang« er tilstede, saa aabner man, idet Begrebet »Trang« er yderst elastisk, Døren for en fuldstændig Omgaaen af Loven. I Tyskland er saaledes enhver Udstedelse af Udskænkingsbevilling betinget af, at der er Trang dertil; men i Praxis finde de tyske Myndigheder ofte en saadan Trang overalt, hvor der ikke i Forvejen er en Beværtning i det samme Hus, og Følgen af denne liberale Fortolkning af Begrebet Trang er, at der i hele Tyskland findes (foruden Detailsalg) 1 Beværtning for hver 175 Indbyggere, i Berlin 1 for hver 90, i Hamborg 1 for hver 70 Indb.

Hr. Ad. Jensen gaar dernæst over til Omtalen af Udskænkingsrettens Monopolisering. Da Fremstillingen af de i forskellige Lande bestaaende fiskale Brændevinsmonopoler, om de end have langt mere end blot finansiell Interesse, vilde føre udenfor den stillede Opgaves Ramme, indskrænker Forf. sig til at behandle de Monopolformer, som direkte tage Sigte paa en Regulering af Udskænkningen. Ejheller dvæler han ved det Stats-Udskænkingsmonopol, der ved en russisk Forordning af 1889 er indført i nogle Egne af Sibirien, og som fører med sig, at Beværtningsstederne bestyres af Statsfunktionærer for Regeringens Regning. Derimod skænker han det saakaldte »Gøteborg-System« en mere indgaaende Opmærksomhed. Efter dette System, hvis Historie nu rækker over en hel Menneskealder, ere Udskænkingsrettighederne overdragne til et Aktieselskab, hvis Formaal ikke er at tjene Penge for Aktionærene, men at virke

filantropisk. Hvad der tjenes udover 6 (eller 5) pCt. til Aktionærerne indbetales i Kommunekassen. Udsænkningstedenes Bestyrere lønnes paa en saadan Maade, at de ingenlunde interesseres i, at der konsumeres megen Spiritus; snarere skulle de have Interesse af, at der konsumeres Kaffe, The, Sodavand og andre ikke-spirituøse Drikke. Direkte er Systemet slet ikke rettet mod Brugen af Spiritus som Drik. Men ad indirekte Vej, ved den gennemgaaende anstændige Ordning, der gives Værtshusene, søges Misbrugen modarbejdet. Statistiken synes ogsaa at vidne om, at gode Resultater ere opnaaede i saa Henseende. En stor Anbefaling for Systemet er det da i ethvert Fald, at næsten alle Købstæder i Sverig, Norge og Finland efterhaanden have fulgt Gøteborgs Exempel og oprettet Udsænkningsselskaber. Den norske Lov af 1894 bestemmer, at fra 1. Jan. 1896 skal al Smaa-handel (d: under 250 Liter Brændevin) — bortset fra enkelte gamle livsvarige tidligere privilegerede Udsalg — udelukkende drives af Samlag, hvis Vedtægter skulle sanktioneres af Kommune og Stat, ligesom Tallet af Udsænkningsteder bestemmes af Kommunen. — En Indvending, der ofte er bleven gjort, er den, at Indbetaling af Overskudet (der ofte kan repræsentere en meget anselig Sum) i Kommunekassen, kan gøre Kommunen for stærkt finansielt interesseret i et betydeligt Spiritusforbrug og saaledes friste den til at modarbejde det humane Formaal. Finsk Lov af 9. Juni 1892 bestemmer derfor, at Nettooverskudet ud over højst 6 pCt. Rente af Aktiekapitalen skal fordeles med $\frac{2}{5}$ til Statens Kommunikationsfond og $\frac{3}{5}$ til Kommunekassen, som skal anvende dette Beløb til almenyttige Formaal,

dog ikke til saadanne, som Kommunerne selv ere forpligtede til at bestride gennem Beskatning af deres Medlemmer«. Og norsk Lov af 1894 bestemmer, at Brændevins-Samlagenes Overskud ud over 5 pCt. til Aktionærerne skal fordeles saaledes, at 15 pCt. tilfalder Kommunens Kasse, 20 pCt. fordeles blandt Afholdsforeninger og andre filantropiske Selskaber, medens 65 pCt. indbetales i Statskassen, hvor de tilligemed nogle ny Salgsafgifter opsamles i et særligt Fond, hvis Anvendelse nærmere skal fastsættes ved Lov. — I Afsnittet om Gøteborgsystemet henleder Hr. Ad. Jensen sluttelig Opmærksomheden paa, at det er en Fejl kun at lægge an paa Bekæmpelsen af Brændevinsdrikket: »hvis man vil vente sig et fuldt ud tilfredsstillende Resultat af Beværtningsvæsenets Regulering, maa Øl og Vin drages ind under samme Regler, som bringes til Anvendelse overfor de egenlige Spiritusdrikke«.

Ved at regulere Udsenkningstiderne, navnlig ved at foreskrive tidlig Lukning om Aftenen og hel eller delvis Lukning om Søndagen, søger man ikke blot at fremme Politi-Formaal og religiøse Formaal, men man søger tillige derved at formindske Fristelse til Drikkeri, der selvfølgelig navnlig er stor baade Søndag og om Aftenen efter Arbejdstid, især Lørdag-aften efter Arbejdslønnens Udbetaling. I de forskellige Lande findes en Mængde højst forskellige Lovforskrifter eller lokale Politibestemmelser desangaaende. Her indskrænke vi os til at anføre følgende: I Sverig er det ved Lov bestemt, at Brændevinsudsenkning ikke maa finde Sted før Kl. 7 om Morgenens samt i Købstæderne ikke efter Kl. 10 Aften, paa Landet ikke efter Kl. 8 Aften; paa Søn- og Helligdage skulle Be-

værtningerne være lukkede under Gudstjenesten, og iøvrigt maa der paa Helligdage kun udskænkes Spiritus til Gæster, som tillige nyde et Maaltid i Værtshuset; for Øludskænkningen er Bestemmelserne noget mindre strenge, dog maa den heller ikke finde Sted under Gudstjenesten. I Norge maa Udskænkning af Brændevin ifølge Loven ikke finde Sted. før Kl. 8 Morgen og efter Kl. 10 Aften, og aldeles ikke paa Søn- og Helligdage; Dagen før en Søn- eller Helligdag skulle Brændevins-Udskækningsstederne derhos lukkes Kl. 5 Eftermiddag (fra 1. Jan. 1896 Kl. 1 Efterm.); med Hensyn til Udskænkning af Øl o. lign. er Kommunalbestyrelsen bemyndiget til, hvis den finder det hensigtsmæssigt, at fastsætte samme Tidsgrænse som for Brændevin bestemt, og i Henhold til denne Bemyndigelse har man i de fleste Købstæder forbudt Udskænkning af Øl Lørdag Aften og hele Søndagen. Yderligere Indskrænkninger kunne findes, hvor Samlagene have Udskækningsstederne i deres Hænder.

Under sin Redegørelse for og Vurdering af de i Ulandet gennemførte Bestemmelser, der tilsigte en Bekæmpelse af Drikkeondet, har Hr. Ad. Jensen lagt megen Moderation for Dagen. Naar han i sit Slutningskapitel opkaster Spørgsmaalet: »hvoreledes bør Udskækningsvæsenet ordnes i Danmark?«, saa lyder hans Svar: lad os foreløbigt se at faa Udskækningsstedernes Antal begrænsede ved Lov, og lad os overhovedet træffe saadanne forberedende Foranstaltninger, at vi engang i Fremtiden kunne gaa over til Gøteborgsystemet. Ogsaa under den nærmere Begrundelse af dette sit Standpunkt, som man ser, et meget moderat

Standpunkt, viser han sig at være den sindige Mand, der skyer Deklamationer og vidtrækkende Paastande.

Den anden Forfatter, Hr. Urdahl, noget mindre moderat i sin Opfattelse, har leveret en Afhandling, der unægteligt er mindre vel sammenarbejdet end Hr. Ad. Jensens. Dog indeholder ogsaa den adskilligt Stof af Interesse.
